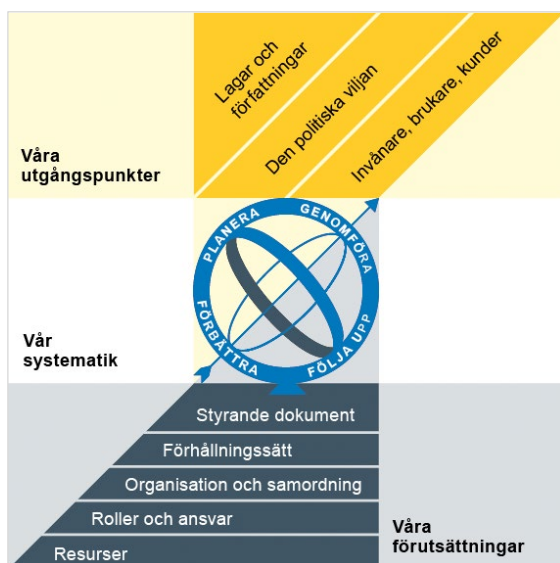

Göteborgs Stads riktlinje för stöd till anhöriga som stödjer och vårdar närstående

Reglerande styrande dokument

Policy
► Riktlinje
Regel
Anvisning
Rutin
Instruktion

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Beslutad av:
Kommunfullmäktige

Gäller för:
Socialnämnderna Centrum, 0618/08, 1412/21,
Sydväst, Nordost och
Hisingen, äldre samt vård-
och omsorgsnämnden och
nämnden för funktionsstöd

Diarienummer:
2025-871

**Datum och paragraf för
beslutet:**
2010-12-09 § 13

Dokumentsort:
Riktlinje

Giltighetstid:
Tillsvidare

Senast reviderad:
2025-11-27 §500

Dokumentansvarig:
Stadsledningskontoret
Avdelningschef Ärende och
utredning

Bilagor:
Inga

Innehåll

Inledning	5
Syftet med denna riktlinje.....	5
Vem omfattas av riktlinjen	5
Bakgrund	5
Lagbestämmelser	5
Socialtjänstlagen	5
Definition.....	6
Närstående.....	6
Anhörig.....	6
Koppling till andra styrande dokument	6
Stödjande dokument.....	6
Riktlinje	8
Anhörigperspektiv	8
Barnrättsperspektiv	8
Information om stöd till anhöriga	9
Inventera behov och säkerställa kompetens	9
Uppföljning/utvärdering	9
Taxor och avgifter	9
Stöd till den anhörige enligt socialtjänstlagen.....	9
Målgrupp för anhörigstöd enligt SoL.....	10
Indirekt och direkt anhörigstöd	10

Stöd till den närstående enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.....	11
Inriktning.....	11
Insatser enligt SoL och LSS	11
Stöd till den anhörige enligt hälso- och sjukvårdslagen	12
Målgrupp för anhörigstöd enligt HSL	12
Direkt anhörigstöd.....	12

Inledning

Syftet med denna riktlinje

Göteborgs Stad ska erbjuda ett jämlikt, likvärdigt och individuellt stöd till anhöriga som vårdar och stödjer närstående. Inriktningar för stödet till anhöriga som hjälper och vårdar närstående preciseras i denna riktlinje.

Vem omfattas av riktlinjen

Denna riktlinje gäller tillsvidare för de nämnder som i sina respektive reglementen har ett ansvar för stöd till anhöriga. Aktuella nämnder är socialnämnderna Sydväst, Nordost, Centrum och Hisingen, äldre samt vård- och omsorgsnämnden samt nämnden för funktionsstöd.

Bakgrund

Anhörigstöd förtydligades i socialtjänstlagen. prop. 2008/09:82. Kommunfullmäktige beslutade om riktlinje för stödet till den som hjälper och vårdar närstående, 2010-12-09 § 13. Socialtjänstlag (2025:400), SoL trädde i kraft 2025-07-01 vilket föranleder revidering av riktlinjen.

Inför att nya socialtjänstlagen trädde i kraft har äldre samt vård- och omsorgsnämnden, 2025-06-17 § 119, och nämnden för funktionsstöd, 2025-06-25 § 95, i enlighet med ny lagstiftning 11 kap 5 § SoL beslutat vilka stödinsatser till anhöriga som ska ges utan individuell behovsprövning. Nämnderna har i sina respektive beslut fastställt de villkor som gäller för deltagande i insatserna samt om det finns behov att göra undantag på kravet att dokumentera.

Lagbestämmelser

Socialtjänstlagen

Enligt 13 kap. 9 § SoL ska socialnämnden erbjuda stöd till den som vårdar en närstående som är äldre eller långvarigt sjuk och till den som stödjer en närstående med funktionsnedsättning.

Skrivningen i SoL innebär en skyldighet för Göteborgs Stad att erbjuda stöd till personer som vårdar och stödjer men innebär ingen individuell rättighet till stöd.

Propositionen 2008/09:82, Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående, utgör förarbetena till skrivningarna kring anhörigstöd i socialtjänstlagen.

Stöd till den anhörige kan ges antingen som en insats utan föregående behovsprövning, 11 kap. 5 § SoL eller som en behovsbedömd insats enligt 11 kap. 1 § SoL.

Hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslagen

Enligt 3 kapitlet 2 § i hälso- och sjukvårdslagen (HSL) ska hälso- och sjukvården arbeta för att förebygga ohälsa. Det innebär att den kommunala hälso- och sjukvården i förebyggande syfte ska uppmärksamma anhöriga som riskerar att drabbas av ohälsa på grund av att de

vårdar eller stödjer en närstående. Den som vänder sig till hälso- och sjukvården ska när det är lämpligt ges upplysningar om metoder för att förebygga sjukdom eller skada.

Hälso- och sjukvårdslagen gäller för den kommunala hälso- och sjukvården samt inom vissa delar av skolan eftersom den medicinska grenen av elevhälsan utgörs av hälso- och sjukvårdspersonal.

Definition

Närstående

Med närstående menas den som tar emot omsorg, vård och stöd.
Anhörig

Anhörig

Med anhörig menas den som vårdar eller stödjer närstående.

Koppling till andra styrande dokument

Styrande dokument	Koppling till denna riktlinje
Göteborgs Stads regler om hemvårdsbidrag	Syftar till att ekonomiskt kompensera för vård- och omsorgsinsats som den anhörige utför.
Göteborgs Stads riktlinje för vård- och omsorgsboende samt prioriteringsordning gällande verkställighet av vård- och omsorgsboende och korttidsplatser inom äldreomsorg (vid förmedling av korttidsplatser för enskild där ordinarie vårdare har behov av avlösning)	Syftar till att ge avlösning för den som vårdar en närstående.
Göteborgs Stads riktlinje för värdighetsgarantier inom äldreomsorg (avlösning)	Syftar till att säkerställa individuellt stöd vid avlösning samt att insatsen ska kunna fås senast inom 48 timmar.
Göteborgs Stads anvisning för taxa för äldreomsorg och funktionsstödsverksamhet samt taxa för kommunala hälso- och sjukvårdsinsatser i hemmet	Avlösning i hemmet som beviljas enligt SoL då en anhörig tillfälligt eller regelbundet behöver få avlösning är avgiftsfri.

Stödjande dokument

Socialstyrelsen har samlat stödjande dokument på Kunskapsguiden.se. Några av dessa finns i punktlistan nedan.

- Anhöriga som vårdar eller stödjer närstående äldre personer - Underlag till en nationell strategi. Socialstyrelsen artikelnummer 2020-11-7045.
- Nationell anhörigstrategi - inom hälso- och sjukvård och omsorg. Utgiven av Regeringskansliet. S2022/02134.
- Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära - Underlag till en nationell strategi. Socialstyrelsen artikelnummer 2021-6-7464.
- Integrera anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Socialstyrelsen november 2023. Socialstyrelsen artikelnummer 2023-11-8815.
- Stöd för handläggare att uppmärksamma och involvera anhöriga. Socialstyrelsen november 2023. Socialstyrelsen artikelnummer 2023-10-8805.
- Uppföljning av anhörigperspektivet och stöd till anhöriga. Socialstyrelsen oktober 2023. Socialstyrelsen artikelnummer 2023-10-8787.
- Barn som anhöriga. Konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter eller avlider.

Eventuellt behov av ytterligare lokala stödjande dokument beslutas och hanteras av aktuella nämnder.

Riktlinje

Nämndernas ansvar

Nämnderna ska i enlighet med sina respektive reglementen erbjuda stöd för att underlätta för de personer som hjälper och vårdar en närstående. Stödet ska utgå från lagstiftning, rättspraxis, Göteborgs Stads riktlinjer och aktuella beslut i kommunfullmäktige.

Nämnderna ska möjliggöra och skapa en god samverkan när det gäller stöd till anhöriga såväl inom nämnden som med andra nämnder, huvudmän samt intresseorganisationer. Samverkan mellan nämnder eller andra aktörer kan leda till ett effektivt resursnyttjande och ett större utbud för stadens invånare samt en ökad möjlighet till likvärdigt stöd till anhöriga inom Göteborgs Stad.

Anhörigperspektiv

Alla medarbetare inom socialtjänst, verksamhet enligt lag (1993:387) om stöd och service, LSS, och hälso- och sjukvård i Göteborgs Stads ska ha ett tydligt anhörigperspektiv. Med detta menas att:

- Bemöta och samverka med anhöriga på ett lyhört och respektfullt sätt.
- Uppmärksamma och lyssna på de anhöriga, inklusive uppmärksamma deras behov av stöd för egen del.
- Hålla dem informerade och delaktiga i den närståendes hälsa, vård och omsorg, under förutsättning att den enskilde samtycker.
- Ha kunskap om vad det innebär att vara anhörig och att ge stöd till närstående.
- Vid behov ska den anhörige hänvisas till rätt profession/instans.
- Samverka för att underlätta för anhöriga.

Barnrättsperspektiv

Barns bästa ska tillgodoses och barn har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade.

Anhörigstöd kan på olika sätt röra barn. Utifrån lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter ska det i alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Vad som bedöms vara barnets bästa ska dokumenteras i samband med beslut och genomförande av anhörig- respektive närståendestöd.

Det förekommer att barn under 18 år ger omfattande hjälp och stöd till föräldrar eller syskon. Socialnämnden har ett ansvar för barns förhållanden och ska enligt 18 kap. 1 § SoL verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Nämnden ska främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga i nära samarbete med vårdnadshavare eller andra som ansvarar för barns och ungas dagliga omsorg. Detta kan till exempel innebära insatser för att barn och unga ska kunna befrias från omsorgsansvar som inte är rimligt i förhållande till deras ålder och mognad. Föräldrar och unga kan själva ansöka om stöd från

socialtjänsten. Socialnämnden ska i alla delar av sin verksamhet ha ett barnrättsperspektiv och uppmärksamma barn och unga som anhöriga.

Enligt 19 kap 1 § SoL är yrkesverksamma inom bland annat hälso- och sjukvården, verksamhet enligt LSS och socialtjänsten skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. I Göteborgs Stads arbete med stödet till anhöriga ska dessa skyldigheter säkerställas.

Information om stöd till anhöriga

Nämnderna ansvarar för att det utvecklas strategier för att nå ut med information om stadens anhörigstöd till kommuninvånarna. Samlad information om stadens anhörigstöd ska finnas på Göteborgs Stads hemsida. Göteborgs Stads kontaktcenter ska kunna svara på generella frågor kring Göteborgs Stads anhörigstöd. Respektive nämnd ansvarar för att det finns tillgänglig information om vilket stöd som kan erbjudas samt hur berörda får tillgång det. Informationen kan behöva anpassas utifrån olika individers förutsättningar.

Inventera behov och säkerställa kompetens

Nämnderna ansvarar för att det i verksamheten finns god kännedom om anhöriga och deras situation samt vilket behov av stöd som de efterfrågar. Nämnderna ska säkerställa att medarbetare inom verksamheterna som möter anhöriga har god kunskap gällande vad det innebär att ha ett anhörigperspektiv och anhörigas speciella levnadsvillkor och situation. Verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Uppföljning/utvärdering

Det anhörigstöd som erbjuds ska regelbundet och systematiskt följas upp och utvärderas av nämnderna. Syftet är att säkra effekten av nämndernas insatser.

Taxor och avgifter

Kommunfullmäktige beslutar om avgifter för de insatser som är avgiftsbelagda. Övrigt stöd som erbjuds är avgiftsfri. Den anhörige betalar normalt sina egna omkostnader för insats/aktivitet.

Stöd till den anhörige enligt socialtjänstlagen

Att vårda en närstående är ett frivilligt åtagande för den anhörige. Varje situation är unik och utgångspunkten är att den anhörige själv avgör hur stort ansvar hen vill ta för att vårda, bistå, stödja en närstående.

Syftet med stödet till anhöriga är att minska fysisk och psykisk belastning. Den anhörige kan genom stödet få en förbättrad livssituation samtidigt som risken att drabbas av ohälsa minskas.

Målgrupp för anhörigstöd enligt SoL

Personer som vårdar eller stödjer (anhöriga)

Personer som är över 18 år och vårdar eller stödjer en närstående. Personen kan vara en anhörig eller annan person. Med annan person menas någon utanför familjekretsen till exempel en vän eller granne. Personer som vårdar och stödjer närstående befinner sig i olika livssituationer och har olika förutsättningar att ge stöd.

Vem är närstående?

Närstående kallas den person som tar emot omsorg, vård och stöd. Den närstående kan exempelvis vara en vuxen eller ett barn med:

- psykisk funktionsnedsättning eller långvarig psykisk ohälsa
- fysisk funktionsnedsättning eller långvarig fysisk sjukdom
- utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning
- missbruks- eller annan beroendeproblematik

Indirekt och direkt anhörigstöd

Anhöriga som vill stödja, hjälpa eller vårda en närstående ska erbjudas olika former av stöd. Stödet ska, så långt det är möjligt, planeras och utföras i samråd med den anhörige och dennes närstående. Stödet ska vara flexibelt och av god kvalitet och vara till nytta för både den anhörige och dennes närstående. Insatserna ska utformas så att det underlättar för den anhörige både fysiskt, psykiskt och socialt. Utifrån verksamheternas inriktning och målgrupp ska anhöriga ges erkännande, bemötas med respekt och ses som en resurs. Medarbetare ska tillfråga den närstående om hen har en anhörig som är särskilt betydelsefull. Den närstående ska informeras om vikten av att hens anhörige vid behov får relevant stöd. Den närstående har möjlighet att ge samtycke till samverkan och informationsutbyte mellan den anhörige och aktuella medarbetaren. Ett sätt att stödja den anhörige kan exempelvis vara att medarbetare efterfrågar den anhöriges och den närståendes beskrivningar i form av så kallade levnadsberättelser. En insats i form av exempelvis avlösning kan aldrig beviljas mot den närståendes vilja och det är därför alltid den närstående som ansöker om denna form av bistånd/insats.

Direkt anhörigstöd

Stöd till anhöriga ges som rådgivning, andra former av insatser utan individuell behovsprövning enligt 11 kap. 5 § SoL eller behovsbedömda insatser enligt 11 kap. 1 § SoL. Av 11 kap. 6 § SoL framgår att den som genomför insatser som ges utan individuell behovsprövning ska informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om insatser enligt 11 kap. 1 § SoL. Informationen ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning.

Stödinsatserna ska vara av förebyggande och hälsofrämjande karaktär för att bidra till att bevara och främja den anhöriges hälsa. Stödet ska också leda till att den anhörige kan känna trygghet och få en bibehållen eller ökad livskvalitet. Det stöd som erbjuds ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Den anhörige har alltid möjlighet att ansöka om behovsprövade insatser. Insatser riktat till den anhöriga föregås av utredning och behovsbedömning enligt 11 kap. 1 § SoL i en egen akt. I dokumentation ska det anges att insatsen ges som anhörigstöd.

Ett exempel på individuellt behovsbedömd insats utöver vad som erbjuds i det generella utbudet är stödsamtal.

Vid behov av insatser för personliga behov görs ansökan till den nämnd där den närstående får insatser.

Indirekt anhörigstöd

Det bästa anhörigstödet är en god vård och omsorg. Göteborgs Stads verksamhet som bedrivs enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen ska vara av god kvalitet och erbjuda flexibla lösningar för att på bästa sätt bidra till ett gott stöd för den anhörige.

Välfärdstekniska tjänster kan utgöra ett stöd och ska alltid, utifrån Göteborgs Stads aktuella tjänster, utredas och övervägas.

Stöd till den närstående enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Inriktning

När den anhörige har behov av återhämtning och därmed behov av någon form av avlösning kan den närstående ansöka om det stöd hen behöver för att ersätta stödet från den anhörige.

Vid handläggning och utförande ska de anhörigas synpunkter beaktas. Stödet bör utformas flexibelt så att det långsiktigt möjliggör för den anhörige att fortsätta att ge det stöd hen vill och kan.

Insatser enligt SoL och LSS

Den anhörige kan exempelvis erbjudas återhämtning och avlösning genom att den närstående beviljas dagverksamhet, hemtjänst, boendestöd, korttidsvistelse/korttidsplats eller avlösning/avlösarservice i hemmet.

Kommunfullmäktige har beslutat om regelverk för hemvårdsbidrag. I Göteborgs Stad betalas hemvårdsbidraget ut till den som vårdas. Den som vårdas ersätter sedan den som vårdar.

Avlösning i hemmet enligt SoL

Efter individuellt beslut ska avlösning erbjudas i hemmet dygnet runt, såväl vardag som helgdag. Avlösning ska erbjudas som en regelbunden insats eller vid oförutsedda situationer. Avlösning i hemmet beviljas som en behovsbedömd insats enligt 11 kap.1 § SoL. Det är den närstående som beviljas insatsen. Insatsen beviljas efter utredning och

individuell bedömning. Avlösningen ska vara individuellt anpassad och av god kvalitet. Avlösning i hemmet enligt socialtjänstlagen är avgiftsfri i Göteborgs Stad.

Stöd till den anhörige enligt hälso- och sjukvårdslagen

Hälso- och sjukvårdslagen gäller för den kommunala hälso- och sjukvården samt inom vissa delar av skolan eftersom den medicinska grenen av elevhälsan utgörs av hälso- och sjukvårdspersonal.

Enligt 3 kap. 2 § hälso- och sjukvårdslag (2017:30) ska hälso- och sjukvården arbeta för att förebygga ohälsa. Det innebär bland annat att identifiera personer eller grupper av personer som riskerar att drabbas av ohälsa. Många anhöriga riskerar just detta vilket det finns omfattande forskningsevidens för (prop. 2008/9).

Målgrupp för anhörigstöd enligt HSL

Enligt 5 kap. 7 § i HSL samt 6 kap. 5 § patientsäkerhetslag (PSL) ska ett barns behov av information, råd och stöd särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med:

- har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
- har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
- har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller
- utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Direkt anhörigstöd

Information till barn om förälders eller annan vuxens tillstånd ges vanligtvis av den enhet som vårdar personen. Medarbetare inom den hälso- och sjukvård som bedrivs i Göteborg Stad ska försäkra sig om att barnet fått det råd och stöd som barnet är i behov av samt information om föräldrarnas situation. I de fall då barnet inte fått information, råd eller stöd ska det ges skyndsamt. Det kan bli aktuellt att motivera och stödja föräldrarna att ta kontakt med socialtjänsten eller stödinsatser som kan finnas inom andra delar av hälso- och sjukvården som riktar sig till barn.

Enligt förarbetena till HSL omfattas även de situationer då en förälder eller annan vuxen avlider och det är väntat. Det är varje barns rättighet att bli uppmärksammat och få det stöd och hjälp som då behövs. Situationen när ett barn mister ett syskon ingår inte i ansvaret enligt denna paragraf i hälso- och sjukvårdslagen. Det finns inget hinder att hälso- och sjukvården har uppmärksamhet och fokus på barns behov även då syskon avlider. Rutiner och samverkan som rör situationen då en förälder avlider kan till stor del vara tillämpliga även då det gäller syskon.

Vid oro för barnets situation ska en anmälan göras till socialnämnden. Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 19 kap. 1§ SoL.